

TÜRKİYE'DE İLK KEZ

Sovyet karikatürlerinde Türkiye ve Atatürk

DR. MEHMET PERİNÇEK

1

Aydınlık

TARİH

HAZIRLAYAN: DENİZ BİLİCİ

halkitaiskiler@aydinlikgazete.com

SSCB'nin
haftalık
mizah dergisi
Krokodil

15

Çatırdıyor İtilaf'ın eski püskü binası

*BOĞAZLAR mizah yazısından.

TÜRK-SOYET ilişkileri, Kurtuluş Savaşı yıllarından Atatürk'ün ölümüne kadarki süreçte her iki ülkenin kaderinin belirlenmesinde büyük rol oynadı. Kemalist Devrim ve Ekim Devrimi, birbirine sarılarak halklarına bağımsız bir gelecek yarattı. Türkiye ve SSCB, bu dönemde uluslararası arenada birbirlerini destekledi. (Konuyla ilgili "Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri" ve "Türk-Rus Diplomasinin

den Gizli Sayfalar" (Kaynak Yayınları) başlıklı kitaplarımıza bakılabilir.)

Bu hava, doğal olarak ülkelerin basın organlarına da yansımıştı. Bunlara mizah dergileri de dâhildi. Yayın hayatına 1922 yılında başlayan, bir dönem tirajı 6.5 milyona kadar çıkan SSCB'nin en önemli haftalık mizah-karikatür dergisi "Krokodil" (Timsah) de Türkiye'deki gelişmeleri sıkça sayfa-

larına taşıdı. Birçok kere kapaktan verilen bu karikatürler, esas olarak Türkiye'nin ve Atatürk'ün emperyalizm ve gericilikle mücadelesine odaklanmıştı.

Atatürk döneminde basılmış olan karikatür ve mizah yazılarından örnekleri okurlarımızla paylaşıyoruz. Katkılardan dolayı Hüseyin Erman Süllük'e teşekkür ederiz.

17 Eylül 1922, No. 4 (16)

SIYASİ KONSER

Kemalistler (Yunanları tepelerken):
Bu sana, akbaba,
Ders olsun
Akıllı ol, bas geri
Çanakkale'den geçme ileri
Yunanistan (Küçük Asya'dan tüyerken):
Aramaya çıkıyorum yayan yeryüzünde
İncinmiş duygular için bir köşe...
Arabanın camı cehenneme!
Yunan Başkomutanı (Esarette):
Ah, neden, ne için ben size lazımım,
Sevgili çocuklar?
Bırakın gideyim,
Çözün şu ipleri.
İngiltere (Hayal kırıklığı içinde):
Ah, mutluluk ne kadar yakındı,
Öyle mümkündü ki!
Fransa (Mezopotamya'ya heveslenirken):
Ben ise tek bir kavgaya etmesem de,
En büyük kabadayılardan biriyim.
Y.O.

22 Ekim 1922, No. 9 (21)

BABA VE OĞUL

Papa, Kemal'e kan dökülmesine son verilmesini isteyen bir mektup gönderdi. (Gazetelerden)
Papa: Canım oğlum benim...
Kemal: Çekil, papa, işime burnunu sokma.

24 Eylül 1922, No. 5 (17)

BOĞAZLAR

"Kolay lokma!.." diye zafer çılgılığı atıp
Oturdu İtilaf Devletleri Boğazlara,
Vurdu Türkün boynuna...
Evet, İtilaf Devletleri'nin var çıkarma birliği,
Ama ne kadar çırpınsa da,
Yoktur hakları Boğazlarda.

Nasıl devam edecek dünyayı kandırmaya,
Türklerin sesi yükselmeye başlayınca,
Yoktur bunun izahı!..
İtilaf Devletleri, zavallı ihtiyar,
Korkarım ki son sözü söyleyecek
Boğazlardaki topraklar!!

Çatırdıyor İtilaf'ın eski püskü binası:
- Görüntüyü kurtarmak için kaçalım
Venedik'e ya da Roma'ya!
Balıklar bile söylüyor Boğazlardaki:
- "Hiç fena olmazdı" İtilaf Devletleri'nin gitmesi
Ve de onunla birlikte rejimi.
P-ta

29 Ekim 1922, No. 10 (22)

Lloyd George hükümeti istifa etti. (Gazetelerden)

EMEKLİ YÜZÜCÜ

Beyaz yalınız zelken gözüktü
Dar Çanakkale Boğazı'ndan.
Lanet ederek kara bahtına yüzücü,
Büsbütün kızardı gazabından.

Kemal Paşa dolanıyor muzaffer bir şekilde,
Poincaré koşturuyor tekmelemeye...
Yazık! O, artık ne çantasını arıyor
Ne de Mudanya yoluna düşüyor.

Altında işçi volkanları,
Üstünde bir sürü alay lafları,
O sahtekâr ise doldurdu ceplerini
Sanki altında huzur varmış gibi
DYADYA SAM
(Poincaré, dönemin Fransız başbakanı. Mudanya, Lozan Konferansı öncesi İtilaf Devletleri ile Ankara hükümeti arasında ateşkesin imzalandığı yer.-MP)

8 Ekim 1922, No. 7 (19)

Kemalistler, Boğazlar sorununun çözümüne Rusya'nın katılımını talep ediyor. Rusya, kendi katılımı olmadan Boğazlar sorununun hiçbir çözümünü tanımayacağını açıkladı. (Gazetelerden)

RSFSC [Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti]: Nasıl geçebilirim?

Kemalist: Ben de geçmek istiyorum. Ama işte mantar tükamışlar...

RSFSC: Her mantar için bir tirbuşon vardır.

3 Aralık 1922, No. 15 (27)

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla padişah tahttan indirildi. Ancak o (padişah), tahttan çekilmeyi reddetti. (Gazetelerden)

Sultan (Kemal'e): Çekilmek istemiyorum, geniş Türk kitlelerinin desteğine dayanıyorum.

(Ay yıldızın üzerinde "TBMM" yazarken, Mustafa Kemal padişaha "tahttan çekilme" kararını gösteriyor.-MP)

26 Kasım 1922, No. 14 (26)

GÜÇ VE İSKELET KALINTILARI

Curzon'un açıklaması: "Türklerin en son talepleri Müttefikler için hakarettir ve tüm Avrupa'ya meydan okumadır. Türkiye, onlara verebileceğimiz tavizlerin bir sınırı olduğunu anlamak zorunda. O, İngiliz güçlerinin ve Avrupa kuvvetlerinin Türklerin yıkmayı başaramayacağı bir kaya olduğunu anlamak zorunda."

Curzon: Şimdi gücümüze görüyor musun?

Türk: Sizin gücünüz hiçbir zaman korkmadığım iskelet kalıntılarına benziyor.
(Rusçada güç "moş", iskelet kalıntıları "moşi" olarak ifade edilmektedir. Bu karikatürde iki kelime arasındaki ses benzerliğinden yararlanılmıştır.-MP)

8 Ekim 1922, No. 7 (19)

ORTADOĞU'DA

Yunan Kralı Konstantin, tahttan azledildi. Türk sultanının durumu sallantıda. (Gazetelerden)
Rüzgâr şiddetleniyor...

24 Aralık 1922, No. 18 (30)

ZORAKİ HACI

Mekke, Müslümanların kutsal şehri. Oraya hacca gidiyor. Eski Türk sultanı Mekke'ye kaçtı.
- Mehmet, alageyikten hızlı koşuyor.

1 Ekim 1922, No. 6 (18)

MİSTİR LLOYD GEORGE'A DİPLOMATİK KURYEYİLE

Değerli mistıra usulüne uygun selamlar!
Türkler de fena patlattılar!
İstanbul'a geliyorlar dörtünale.
İngiliz filosu engel olabilecek mi onlara?
Siz, mistır, alarm verdiniz:
Çağırıyorsunuz bütün dominyonları yardı-

ma.
Göz kırpyırsunuz Fransızlara,
Şefkat gösteriyorsunuz Balkanların bütün kafa koparanlarına:
- "Yunanlar topukluyor Türklerin karşısında!

Çocuklar, yardıma koşun!
Sevr "Barış"ı çekiyor can.
İzin vermeyin bu kanunsuzluğa,
Herhangi bir Türk Abdul'un
İstanbul'u geri almasına!
Güvenip neye
Girecek Türkler Tarafsız Bölge'ye,
Orada gerçek bir kale gibi
Dururken İngiliz donanması?!"
Mistır, açık konuşayım mı size:
Eğer siz sürekli
Koşacaksanız Lord Curzonlarınızla
Tarafsız Bölgelerin peşinden,
Yani, dalacaksınız başkalarının tarlasına
Ve orada kuracaksınız kendi düzeninizi,
Bu oyun sizin için kötü biter
Hiçbir ilaç olamaz derdinize deva!
Benim görüşüm böyle.
Dostça bir uyarı benden size:
Öyle bir yanarsınız ki,
Duramazsınız ayakta,
Kör olur, felç geçirirsiniz
Ve kaybedersiniz elinizdeki her şeyi.
Neden bu konuda bu kadar eminim,
Size yüz kere anlatmaya yoktur niyetim.
Fakat sonra anlayacak ki herkes
Tarihin bu kırılma noktasında,
Ölüme mahkûm sınıflar ne kadar akıllı da olsa,

Kendi mezarlarını kendi kazarlar!
Yazışmalarımız umurunuzda değil, boş verin o zaman!
Daha akıllı olduğunuzu sanırdım bir zamanlar!

DEMYAN BEDNİY
(Türk kuvvetlerinin 9 Eylül 1922'de İzmir'e girmesinden sonra, Eylül 1922'de İngiliz-Fransız kontrolündeki Boğazlar Tarafsız Bölgesi'ne ilerlemesiyle ortaya çıkan siyasi ve askeri kriz (Çanakkale Krizi) sırasında yazılmıştır.-MP)

DEVAM EDECEK

TÜRKİYE'DE İLK KEZ

Sovyet karikatürlerinde
Türkiye ve Atatürk

DR. MEHMET PERİNÇEK

2

Aydınlık

TARİH

HAZIRLAYAN: DENİZ BİLİCİ

halklaikiler@aydinlikgazete.com

Korkunç top, Türk karşısında aciz!

* 24 Aralık 1922 tarihli mizah yazısından

Atatürk döneminde, tirajı 6 buçuk milyona ulaşan Sovyet mizah dergisi Krokodil'e yansıyan Türkiye'nin mücadelesine ilişkin karikatür ve mizah yazılarından derlediğimiz örnekleri yayımlamaya devam ediyoruz

24 Aralık 1922, No. 18 (30)

15. yüzyılda II. Mehmet, İstanbul'u korkunç topraklar kuşatmıştı. Ancak devasa topraklar, tahrip etmekten çok ses çıkarmıştı. 2-3 atış yapan top, patlamış ve mucidi Macarları öldürmüştü. Bu çok önceydi... Şimdi barbarlar, İstanbul'u aynı yöntemle, "topla" yeniden almaya çalışıyor. Ancak halk, bu toptan korkmuyor. Korkunç top, Türk sineği karşısında aciz. Sinek daha güçlü!

3 Haziran 1923, 21 (51)

BOŞUNA SÜT KOVASI SATIN ALDI

Lozan Konferansı'nda Türkiye, Ankara keçisi rolünü oynuyor. (Bir başyazardan)
Sermaye: - Keçicik! Dur! İzin ver bir kez de olsa seni sağayım!
Keçi: - Ulan aptal! Erkek Ankara keçisinden sütü çok beklersin!

3 Haziran 1923, 21 (51)

LOZAN ÖRÜMCEKLERİ

"Lozan örümcekleri oburdur ve zehirlidir. Halkların tamamına ağ örerler. Onların örümcek ağı kim yırtmak isterse, Lozan örümcekleri köşeden ısırırlar. Onların zehirli ısırıkları ölümcül olabilir. Sert, proleter topuklu ayakkabılarla tam kafalarının üstüne basıp onları ezmek gerek." ("Jizn Diplomatomov" dan Brema)

KURT VE KUZULAR

Küçük Antant'ın diplomatları, [Lozan'da] Curzon'a köle gibi itaat ediyorlar. (Gazetelerden)
(...)
Elçilere bağıyor gururlu Curzon
Ve hiddetle veriyor emirleri:
- "Söyleyin ki, kimdi onlar? Türklerle 15 dakikaya bıraksınlar Musul'u bana!
Derhal göndersinler tütünleri Londra'ya
Kalsın izmaritler onlara.

- Ruhr kömürleriyle sevgili Fransa'ya hediye olsun,
Boğazlar ise bana kalsın,
Geride ne varsa, hele şu sigaramı içeyim,
Britanya topraklarına katın!.."
KRASNOE JALO
(Küçük Antant, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman, Macar, Bulgar tehlükasına karşı Yugoslavya, Romanya, Çekoslovakya ülkeleri tarafından 1921'de kurulmuştur.-MP)

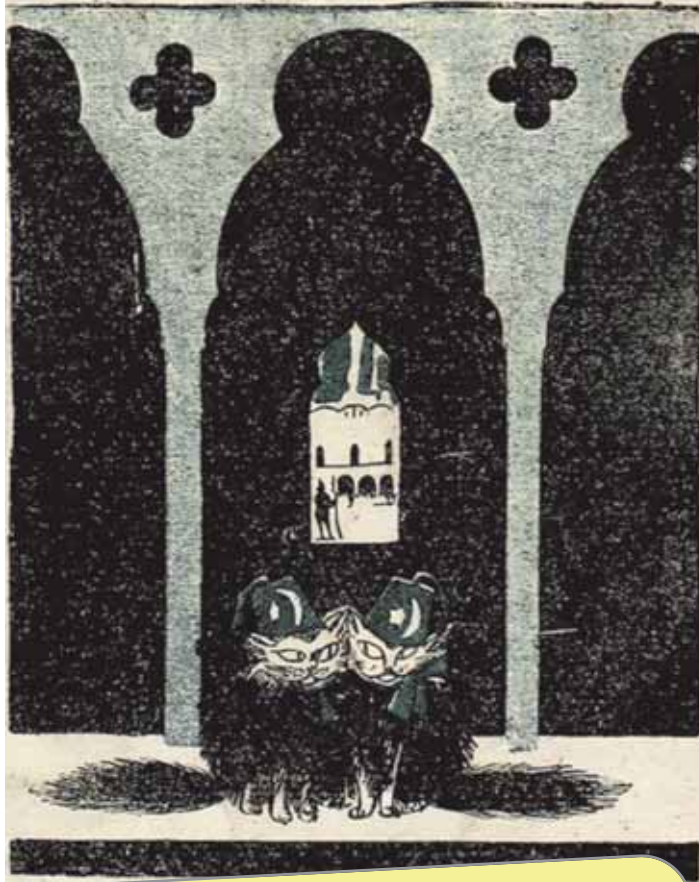
18 Şubat 1923, No. 7 (37)

4 Şubat 1923, No. 5 (35)

PETROL BULUTU YAĞMURU

İngiliz askeri uçakları, petrol konusunda Türkleri geri adım atmaya zorlamak için Musul bölgesinde Türk topraklarına yeni bir saldırıda bulundu ve bir dizi yerleşim yerini bombaladı. İngilizlerin uçaklarla yolladığı "diplomatik notalara" karşı Türklerin zırlı şemsiyelere sahip olması gerekecek.

10 Haziran 1923, No. 22 (52)

ANKARA KORKULARI

İsviçre karteli, Türk hükümetiyle Ankara kedilerinin ihracı konusunda imtiyaz sahibi olmak için görüşmelere başlamış. (Raboçaya Gazeta)
- Duydun mu? Bizimle ilgili imtiyaz vereceklermiş.
- Tabii ki İsviçre sütü harika bir şey, ama orası çok pis İtaliyalı Devletleri kokuyormuş.

DEVAM EDECEK

29 Nisan 1923, No. 16 (46)

KÜRDİSTAN KRALI

(İki bölümlük muhteşem dizi)
İngiliz üretimi Kürdistan Kralı Mahmut, kısa bir süre önce İngilizlere karşı savasta Türklerin tarafına geçti. (Gazetelerden)
Şöyle haykırdı İngilizler:
"Engellensin diye olası bir problem, Sesini çıkartmasın diye Türkler, Onlara bir Kral Mahmut lazım!"

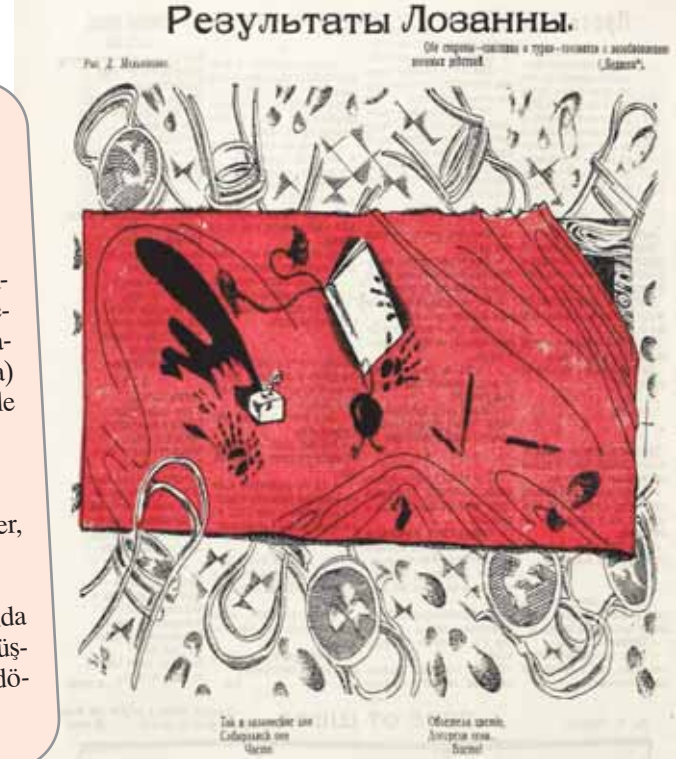
Ama muhteşem Mahmut uğrattı hayal kırıklığına
Şöyle bir emir verdi onlara:
"Ben bağımsız bir kralım
Türkler! İngilizlere cakın!"

18 Şubat 1923, No. 7 (37)

LOZAN'IN SONUÇLARI

Her iki taraf, Müttefikler ve Türkler, askeri harekâtların yeniden başlamasına hazırlanıyor. (Bednota)
Lozan günlerinde böyle Toplandılar Sıkça

Havada uçtu çiçekler,
Söndü ateşler...
Hepsi bu kadar!
(Lozan Konferansı'nda sonuç alamayınca görüşmelere ara verildiği dönemde çizilmiştir.-MP)

25 Şubat 1923, No. 8 (38)

MİLLETLERİN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

İngiltere'nin kapitalistleri diyor ki: "Türkler olabilirler, ama petrol Türk olamaz. Petrol, bizim olmalıdır." (Bednota)
İngiliz burjuva: - Türkiye'de gayet iyiyiz. Minareler Türk, fesler Türk... Ama petrol bizim, kanunlar da... Türklerin Türk şalvarlarını sadece İngiliz bezinden dikmeleri için bir kanun da çıkarmak gerek.

TÜRKİYE'DE İLK KEZ

Sovyet karikatürlerinde
Türkiye ve Atatürk

DR. MEHMET PERİNÇEK

3

Aydınlık

TARİH

HAZIRLAYAN: DENİZ BİLİCİ

halklailiskiler@aydinlikgazete.com

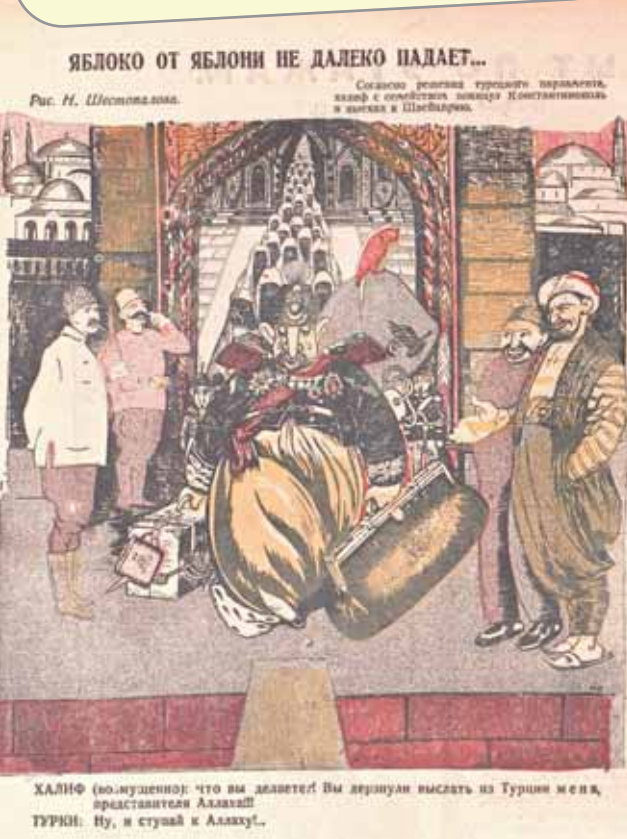
SSCB'nin
haftalık
mizah dergisi
KrokodilİNGİLİZ
Türkiye'de:SSCB
Türkiye'de:Yakıtını ver, dostluğumu al!
Dostluğunu ver, yakıtını al!

6 buçuk milyon tirajlı Sovyet mizah dergisi Krokodil, bağımsızlık mücadelemizi anlatırken dostumuzu ve düşmanımızı işlediği bir karikatürde, başlığa taşıdığımız ifadeleri kullandı. Halifeliğin kaldırılması ve 2. Abdülmecid'in sürgün edilmesi ile Şeyh Said İsyanı'nın da karikatürize edildiği mizah dergisinden örneklerle yer verdiğimiz yazı dizimizin son bölümünü okurlarımıza sunuyoruz

15 Nisan 1924, No. 7 (87)

ARMUT DİBİNE DÜŞER

Türk parlamentosunun kararı gereğince halife aile-siyle birlikte İstanbul'dan ayrıldı ve İsviçre'ye gitti. Halife (sinirli bir şekilde): Ne yapıyorsunuz?! Beni, Allah'ın temsilcisini Türkiye'den göndermeye nasıl cüret edersiniz! Türkler: Hadi, Allah'ın yanına marş marş!...

Haziran 1939, No. 18

İstanbul'da kafelerden birinde Alman "turistler", iki Yahudiye küstahça orayı terk etmelerini emretmiş. Orada bulunan Türkler sinirlenmiş ve "Burası Türkiye, Almanya değil" demişler. Ardından çıkan kavgada Almanlar dayak yemiş ve dışarı atılmış. Atarken sıra gibi benzi Bağır: "Al sana Türkün şeysi!" (Rusça'da sıva "ştukaturka", Türkün şeysi "ştuka turka" olarak ifade edilmektedir. Bu karikatürde ikisi arasındaki ses-teslikten yararlanılmıştır.-MP)

7 Kasım 1923, No. 41 (71)

DÜNYA PAZARI

(...)
- Peki nerede hani şu ay-yıldızlı olan?
- Türk mü?
- Ha evet!
- İşte orada, kendi halinde. Düzenini kuruyor.
- Bu ne cüret! Getirin onu buraya!
- Dikkatli olunuz, şu hani... orak-çekiçli olan onunla bir-likte!
- Kahretsin! Neyse n'apalım! Sevgili ay-yıldız, dinleyiniz! Ne dersiniz şu... petrol ve diğer Boğazlar konusunda, demek istediğim, nasılsınız? Ne istediğimi anlıyorsunuz... (Ah, şu si-zin orak-çekiçli dostunuz mu?) Evet, açık bir şekilde rica ede-ceğim, nasıl derler... ha, beni anlıyor musunuz? Doğru de-ğil mi? Biz, Boğazlardan geçeceğiz... ve siz de Boğazları şun-lardan... diğerlerinden... koruyacaksınız. Anladınız mı?
- Evet, sizi anladım, efendi! Memnuniyetle kabul... (Al-lah belanı versin! Gücüm az olmayaydı!)

ЧЬЯ АГИТАЦИЯ ЗАЖИГАТЕЛЬНЕЙ?

Рис. Ю. Ганфт.

АНГЛИЧАНИН В ТУРЦИИ:
— Даешь горячее — получишь дружбу!СССР В ТУРЦИИ:
— Даешь дружбу — получишь горячее!

Mart 1925, No. 12 (122)

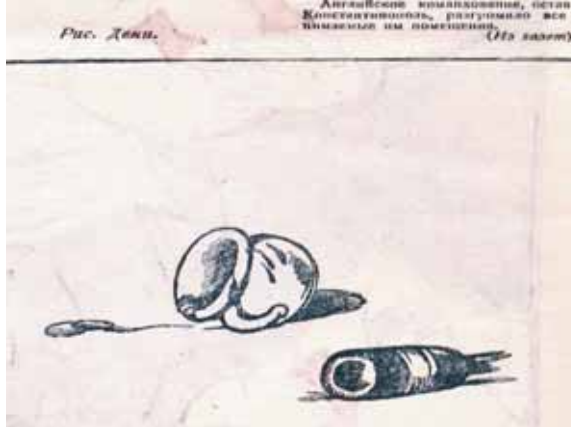
KİMİN AJİTASYONU DAHA YAKICI?

İngilizler SSCB'nin Türkiye'ye kömür ve kibrit vermesinden rahatsız. İngiliz Türkiye'de: Yakıtını ver, dostluğumu al! SSCB Türkiye'de: Dostluğunu ver, yakıtını al!

28 Kasım 1923, No. 44 (74)

'BİLİNMEYEN SEBEPLERDEN' YANGIN

İstanbul'da Rusya Büyükelçiliği'ne ait olan yazlık saray yandı. Yangın, Müttefik ordularının İstanbul'u boşaltmasının arifesinde ve Çarlık Büyükelçiliği'nin var-lıklarının Sovyet Elçiliği'ne resmen devrinden birkaç gün önce meydana geldi. Müttefik subayr: - Nere-deyse eminim ki bu küs-tahlar, saray yangını ve bi-zim gidişimiz arasında bir bağ kuracaklar.

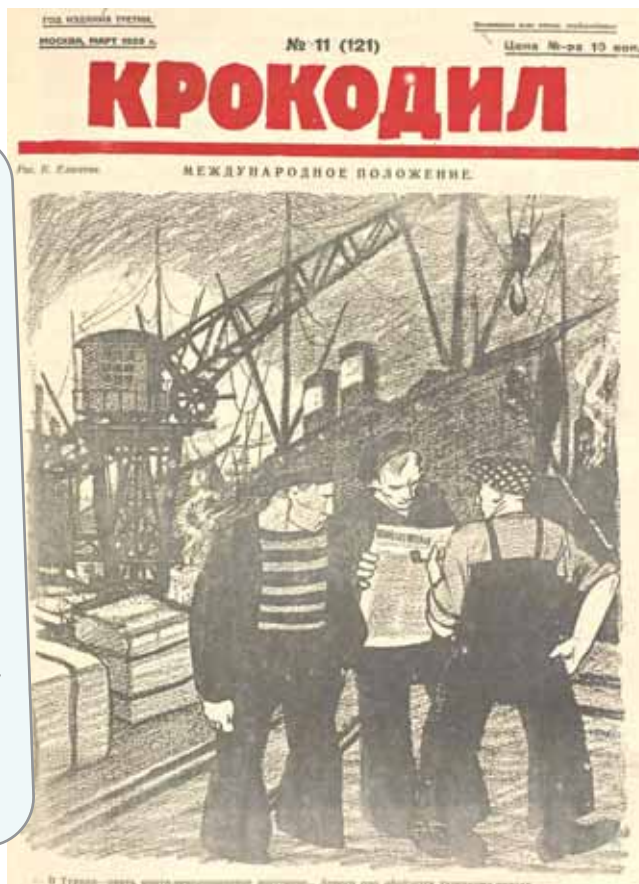
13 Ocak 1924, No. 1 (80)

İngiliz ku-mandanlığı, İs-tanbul'dan ayrılırken yerleş-miş oldukları bütün binaları yıkıp dağıttılar. (Gazetelerden) İstanbul'da İngiliz kalıntı-ları.

Mart 1925, No. 11 (121)

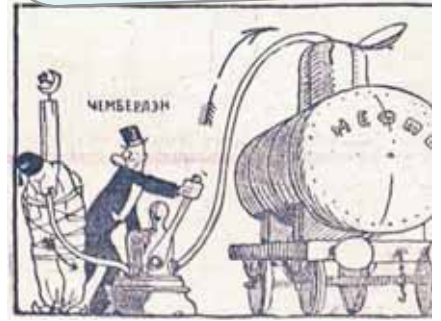
ULUSLARARASI DURUM

- Türkiye'de ye-niden karşıdev-rimci bir isyan... Türk halkına pa-haliya mal olacak.
- Hmm... İngi-lizlere de ucuza gelmeyecek. Ne de olsa Chamber-lain [İngiliz Dışis-leri Bakanı] finan-se ediyor.
(Şeyh Said İsya-nı kastedilmektedir.-MP)

Mart 1925, No. 11 (121)

İngilizler, "petrol sanayi için kandır" demişlerdi ve şimdi de Türk kanyyla İn-giliz varillerini doldurmaya giriştiler. (Şeyh Said İsyanı sırasında çizilen ka-rikatürde Türk'ün kanını petrol varille-rine pompalayan İngiliz Dışişleri Bakanı Chamberlain'dir.-MP)

Kasım 1930, No. 31

(Yerli ve yabancı muhabirlerden telgraflar)

KORKUNÇ DALGINLIK

Paris, 4/XI. Fransız seyyar pazarlamacılarının başı Ticaret Bakanı Flan-din, çocukluğundan beri feci dalgınlık problemi yaşamaktadır. Geçen gün-lerde yeni bir Sovyet karşıtı provokasyonun güzel hayalleri içinde Bul-garistan yerine Türkiye'ye gitti. Sayın bakanın bir gün gecelemesine izin verdiler, sabahında kibarca kapıyı gösterdiler... Komşu devletin kapısını.

24 Haziran 1923, No. 24 (54)

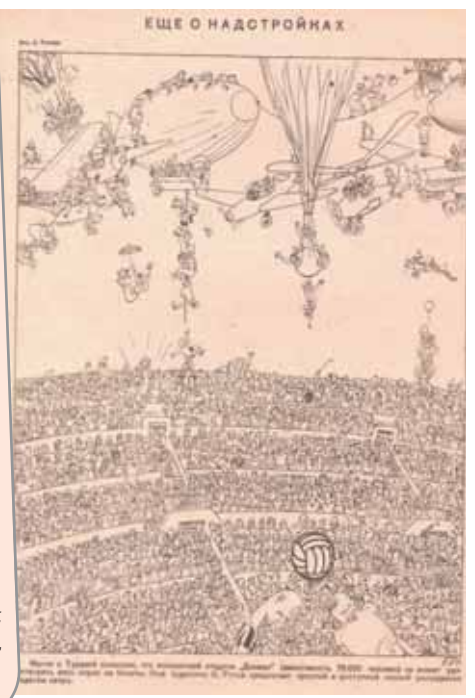
SÜNGER FIRLATIYORUZ

Yunanistan Türkiye sınırına ordularını yığıyor. Yunan süngerleri ve Ankara dişleri. (Rusçada süngerler "gubki", dişler "zubki" olarak ifade edilmektedir. Bu ka-rikatürde ikisi arasındaki ses benzerliğinden yararlanılmıştır.-MP)

Ağustos 1934, No. 23

ÜSTYAPI HAKKINDA

Türkiye'yle yapılan maçlar gösterdi ki, Moskova Dinamo Stadyumu (75 bin kişilik), bütün bilet taleplerine karşılık vere-medi. Çizerimiz K. Rotov, stad-yumun yukarı doğru genişletil-mesinin basit ve hemen ulaşla-bilir yolunu öneriyor.
(O yıllarda SSCB Milli Takı-mı, FIFA'nın ambargosu karşı-sında sadece Türk Milli Takı-mı'yla futbol maçları yapabilmis-tir. Her sene takımlar birbirine mi-safir olur ve bir dizi karşılaşma ger-çekleşir. Bu maçlara ilgi çok büyük olmuştur, stallar tıka basa dolmuştur.-MP)

Nisan 1925, No. 15 (125)

SİYASİ MANİLER

Curzon yok mu? Öyle olsun... Lordlar gözyaşı dökmüyor adına onun, Curzon'suz, istediğin kadar, Chamberlainler körzonlar. (...)
Kürtler, bol bol vuruyor Türklere. Türkler de vuruyor Kürtlere... Ama Kürdün elindeki silah Benziyor İngilizlerinkine... Şimdilik hepsi buraya kadar. Petrol dediğin yanar! (...)

SON